

УДК 378.147:[37.011.3-051:373.3]:37.091.322-021.464
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-2-45>

Наталія ОПАНАСЕНКО,
orcid.org/0000-0002-3265-6421
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) nataliopianasenko@gmail.com

Галина ЧЕРНЕНКО,
orcid.org/0000-0003-2080-3946
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) chernenko.galyna@gmail.com

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИВЧЕННІ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуто роль самостійної роботи у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. Проаналізовано зміст самостійної діяльності під час опанування студентами педагогічних дисциплін бакалаврського й магістерського рівнів. Подано приклади завдань самостійної роботи (творчі завдання, підготовка доповідей, рефератів та їх презентація) для здобувачів бакалаврату з освітніх компонентів «Педагогіка (загальні основи педагогіки, історія педагогіки)» (передбачає вивчення становлення і розвитку педагогічної науки, розкриття суті основних компонентів педагогіки) і «Основи наукових педагогічних досліджень». Останній компонент відіграє ключову роль у формуванні готовності здобувачів до самостійного виконання наукових робіт, оволодіння методикою підготовки повідомлень, рефератів, курсових, дипломних робіт і написання наукових статей. Також розглянуто особливості самостійної роботи магістрів на прикладі освітніх компонентів «Педагогіка партнерства» (напрямок педагогіки, що ґрунтується на спілкуванні, взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками) та «Організація інноваційного освітнього середовища в НУШ» (використання ініціативності, творчості в організації освітнього процесу в НУШ).

Доводиться думка про важливість розвитку самостійності майбутніх педагогів. У статті зазначено, що самостійна робота сприяє: усвідомленому засвоєнню знань; удосконаленню умінь і навичок, передбачених програмою; підготовці студентів до осмисленого застосування знань у практичній діяльності; розвитку пізнавальних здібностей; формуванню культури розумової праці; підвищенню готовності до самостійної професійної діяльності. Стверджується, що досвід самостійної роботи, здобутий у процесі навчання, дає можливість розширювати професійну компетентність, удосконалювати навички розв'язування фахових завдань, допоможе майбутнім учителям початкової школи організувати освітній процес так, щоб заохочувати учнів до пізнавальної активності, самостійної пошукової діяльності.

Ключові слова: самостійна робота, організація самостійної роботи, зміст самостійної роботи, індивідуальна творча робота, освітній процес, освітній компонент, майбутні вчителі початкової школи.

Nataliia OPANASENKO,

orcid.org/0000-0002-3265-6421

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pedagogy, Theory and Methodology of Primary Education
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) nataliopanassenko@gmail.com**Halyna CHERNENKO,**

orcid.org/0000-0003-2080-3946

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Pedagogy, Theory and Methodology of Primary Education
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) chernenko.galyna@gmail.com

CONTENT OF INDEPENDENT WORK OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE STUDY OF PEDAGOGICAL DISCIPLINES

The article examines the role of independent work in the professional training of future primary school teachers. The content of students' independent activities during the study of pedagogical disciplines at the bachelor's and master's levels is analyzed. Examples of independent work assignments (creative tasks, preparation of reports, essays, and their presentation) are provided for bachelor's degree students within the educational components «Pedagogy (General Foundations of Pedagogy, History of Pedagogy)» (which involves studying the formation and development of pedagogical science, revealing the essence of the main components of pedagogy) and «Fundamentals of Scientific Pedagogical Research». The latter component plays a key role in developing students' readiness for independently completing academic projects, mastering the methodology of preparing presentations, essays, course papers, theses, and writing scientific articles.

The article also discusses the specifics of independent activities of master's students using the examples of the educational components «Partnership Pedagogy» (a branch of pedagogy based on communication, interaction, and cooperation among teacher, student, and parents) and «Organization of an Innovative Educational Environment in the New Ukrainian School (NUS)» (use of initiative and creativity in organizing the educational process in NUS).

The importance of developing independence in future educators is emphasized. The article states that independent work contributes to: conscious acquisition of knowledge; improvement of skills foreseen by the curriculum; preparing students for meaningful application of knowledge in practical activities; development of cognitive abilities; formation of a culture of intellectual work; and increased readiness for independent professional activity. It is argued that the experience of independent work acquired during studies enables students to expand professional competence, refine skills for solving professional tasks, and helps future primary school teachers organize the educational process in a way that encourages pupils' cognitive activity and independent inquiry.

Key words: independent work, organization of independent work, content of independent work, individual creative work, educational process, educational component, future primary school teachers.

Постановка проблеми. Одним із ключових завдань організації освітнього процесу в сучасній вищій школі є розвиток у здобувачів умінь самостійної роботи, що становить важливу частину їхньої професійної підготовки. Вона спрямована на формування у майбутніх фахівців самостійності, творчого мислення та здатності до неперервної самоосвіти. Самостійна робота студентів виступає основним засобом опанування навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових аудиторних занять.

Аналіз досліджень. Самостійна робота була предметом дослідження педагогів минулого. Принцип самостійності в навчанні розглядається в педагогічній літературі з кінця XVII ст. Так, німецький педагог Ф. Дістервег називав самодіяльність засобом і водночас результатом освіти (Енциклопедія освіти, 2008: 804). Під самодіяльністю педагог розумів активність, ініціативу

як важливу рису особистості. Мета виховання за Ф. Дістервегом полягає в тому, щоб розвинути в підростаючого покоління «самодіяльність у служінні істині, красоті і добру» (Левківський, 2003: 69). Сучасні науковці В. Андрущенко, І. Бех та ін. досліджували проблему самовдосконалення, самореалізації особистості засобами навчання. Питання вміння педагога пробуджувати самостійність думки учнів розкривається в працях дидактів В. Лозової, О. Савченко та ін. Дослідники, які займаються проблемою організації самостійної роботи здобувачів вищої школи: А. Алексюк, М. Дяченко, Л. Журавська, С. Ісаєва, Л. Кандибович, С. Кандибович, В. Король, А. Кузьмінський, І. Летуновська, О. Мороз, В. Мусієнко, В. Ортинський, Н. Соловей, Н. Токова, М. Фіцула та ін.

Дослідження науковців переконливо довели, що самостійна робота дозволяє успішно розв'язувати такі завдання: формувати усвідомлений

процес засвоєння знань; удосконалювати вміння і навички, визначені програмою кожного освітнього компонента; готувати майбутніх фахівців до усвідомленого застосування знань у практичній діяльності; розвивати пізнавальні здібності; виховувати культуру розумової праці; виробляти потребу ефективно підвищувати свою готовність до самостійної діяльності.

Викладач бере участь в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, створюючи відповідні умови, під якими розуміють сукупність факторів, що діють в освітньому процесі та впливають як на навчальну діяльність, так і на її результати. При визначенні умов організації самостійної роботи необхідно враховувати, що до її результатів належать не лише продукти діяльності, а й набуті компетентності, отриманий досвід, зміни в особистісному розвитку здобувача, зокрема формування внутрішньої мотивації до самостійності.

Самостійна робота може здійснюватися як опосередковано – за допомогою методичних вказівок, навчально-методичних матеріалів і завдань, – так і безпосередньо під контролем викладача, шляхом проведення консультацій, бесід, індивідуальних чи групових занять (Король та ін., 2003).

Науковці С. Ісаєва, Н. Соловей, І. Летуновська зазначають, що самостійна робота з будь-якого освітнього компонента «може мати різні форми в залежності від робочої програми, дисципліни, мети й завдання» (Ісаєва та ін., 2023: 387). Поділяють її на базову і додаткову. Базова самостійна робота «націлена на підготовку студентів до аудиторних занять або контрольних заходів і включає такі види робіт: опрацювання навчального матеріалу та літератури, виконання домашніх завдань..., вивчення тем, винесених на самостійне опрацювання, підготовка до практичних занять..., до контрольної роботи...» (Ісаєва та ін., 2023: 387). Додаткова самостійна робота «забезпечує поглиблення і закріплення знань студентів». Вона включає «участь у наукових студентських олімпіадах, семінарах і конференціях; написання рефератів і есе..., розробка мультимедійних презентацій, виконання індивідуальних завдань» (Ісаєва та ін., 2023: 387).

Мета статті полягає в аналізі змісту самостійної роботи в процесі вивчення педагогічних дисциплін майбутніми вчителями початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота здобувачів вищої освіти – це «планова індивідуальна або колективна робота, що виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі» (Енциклопедія освіти, 2008: 804). У наш час само-

стійна навчальна робота здобувача закладу вищої освіти «нарівні з аудиторною є однією з форм навчального процесу, істотною його частиною, основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять» (Енциклопедія освіти, 2008: 804). Вона призначена як для оволодіння кожним освітнім компонентом, так і для формування навичок самостійної роботи взагалі. Вона є самостійною діяльністю, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її здобувач за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача, без його прямої участі (Ортинський, 2009). Під час вивчення освітнього компонента виокремлюють такі види самостійного учіння здобувача: слухання лекцій, участь у семінарських заняттях, виконання практичних і лабораторних робіт; відпрацювання тем лекцій та семінарських занять, виконання практичних завдань студентами заочної форми навчання; підготовка рефератів і курсових робіт, написання дипломної роботи; підготовка до модульного контролю та іспитів; робота з літературою та ін. (Ортинський, 2009: 249).

У процесі навчання самостійна робота здобувачів вищої освіти виступає засобом закріплення знань, вироблення вмінь та навичок, способом формування самостійності та активності особистості, її репродуктивних і творчих здібностей, професійного мислення. Л. Хомич у монографії «Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів» зазначає, що самостійна робота забезпечує саморозвиток майбутнього вчителя як складової становлення творчої особистості. Через вивчення освітніх компонентів у здобувачів формуються такі складові саморозвитку: самовизначення, самореалізація, самоорганізація (Хомич, 1998).

Для успішного виконання здобувачем самостійної роботи викладачу необхідно створити відповідні умови, підвищити рівень мотивації виконання і т. ін. (Енциклопедія освіти, 2008: 804). Науковці Н. Гавриш, Т. Лопухіна виділяють такі соціально-педагогічні характеристики готовності майбутнього вчителя до самостійної навчальної діяльності: спрямованість на безперервну самостійну освітню діяльність, перспективність, постійний пошук, осмислення нових знань та застосування їх у педагогічній діяльності; адаптація до змін у педагогічній діяльності, мобільність у застосуванні новітніх програм та технологій; готовність до свідомої корекції власної професійної діяльності, поведінки та ставлення; відкритість новому досвіду, професійна активність, творча індивідуальність, готовність до розв'язання кре-

ативних завдань; самокритичність, відповідальність, доцільність; перспективність у стосунках, постійне підвищення рівня спілкування, комунікації з іншими суб'єктами взаємодії (Гавриш, Лопухіна, 2005).

Уже на першому курсі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, в процесі вивчення навчальних дисциплін педагогічного циклу, студенти мають ознайомитися з особливостями і головними проблемами навчальної та професійної самостійної діяльності, оволодіти основами продуктивної навчальної діяльності, зокрема основними методами, а також у них має виробитися позитивна мотивація щодо самостійної пізнавальної діяльності.

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі (Положення про організацію освітнього процесу, 2025), модуль самостійної роботи включає:

Виконання завдань самостійної аудиторної роботи, які ставить викладач, зокрема:

– індивідуальна творча робота (написання рефератів, підготовка доповідей та їх презентація);

– аналіз першоджерел та інші завдання.

2. Наукову роботу, що передбачає:

– участь у вебінарах, круглих столах, конференціях, конкурсах, олімпіадах.

3. Роботу в модульному середовищі на платформі MOODLE, наприклад: складання тестових завдань.

Освітній компонент «Педагогіка (загальні основи педагогіки, історія педагогіки)» покликаний дати поняття про педагогіку як науку, розкрити її становлення й розвиток, систему педагогічних наук та зв'язок педагогіки з іншими науками. Навчальний курс синтезує ретроспективне становлення та розвиток освітніх і виховних систем від найдавніших часів і до сьогодення. Дисципліна висвітлює процес виникнення, становлення і розвитку основних педагогічних категорій: «навчання», «освіта», «виховання», педагогічних систем і концепцій, а також досвід освітньо-виховної практики. Вона розглядає історико-педагогічні процеси як Європи, так і України в різні періоди, починаючи від первісногородового ладу. Майбутні вчителі початкової школи, знайомляться з особливостями виховання і навчання дітей в окремий історичний період, з ідеями визначних зарубіжних та українських педагогів.

Освітній компонент складається з двох модулів (модуль 1. Загальні основи педагогіки, модуль 2. Історія педагогіки) та п'яти змістових модулів: «Теоретичні основи педагогіки», «Формування та

розвиток особистості школяра», «Історія зарубіжного шкільництва та педагогічної думки», «Історія становлення та розвитку українського шкільництва й педагогічної думки», «Освіта й педагогічна думка другої половини XIX–XX століття». Він побудований у відповідності із сучасними вимогами. Вміщує як модульний підхід у розподілі тем, так і рейтингову систему оцінки знань студентів.

Вивчення освітнього компонента відбувається за трьома модулями: практичним, теоретичним, самостійної роботи.

З освітнього компонента «Педагогіка (загальні основи педагогіки, історія педагогіки)» нами розроблена тематика завдань для самостійної роботи таким чином, щоб вона сприяла розвитку інтересу в здобувачів до педагогічних знань. Індивідуальна творча робота студента передбачає написання реферата. Пропонуємо окремі теми: «Значення педагогічної професії в розвитку суспільства», «Особистість учителя Нової української школи», «Народна педагогіка про особистість, її розвиток, виховання і формування», «Місце та роль початкової школи в системі безперервної освіти», «Методика розвиваючого навчання Й. Песталоцці», «Проблема вчителя та його підготовка в творах Й. Песталоцці», «Теорія національного виховання в Німеччині кінця XVIII – початку XX ст.», «Дидактика розвиваючого навчання Ф. Дістервега», «Система підготовки вчительських кадрів у творах і практиці Ф. Дістервега», «Основні напрями розвитку педагогічної науки кінця XIX – початку XX ст.», «Реформаторство в педагогіці Заходу в кінці XIX – початку XX ст.», «Педагогічна система М. Монтесорі», «Реформи освіти в провідних країнах Заходу кінця XX – початку XXI ст.», «Християнство та його роль у розповсюдженні писемності в Київській Русі», «Літературно-педагогічні пам'ятки Київської Русі та їх вплив на розвиток школи і педагогіки в Україні», «Виховний ідеал українських діячів «Прорив» кінця XIX – початку XX ст.», «Громадський рух за пропаганду педагогічних ідей і поширення освіти серед народу в Україні кінця XIX – початку XX ст.» та ін. Студентам пропонується зробити презентацію до теми реферату.

Важливе значення має вивчення на першому курсі освітнього компонента «Основи наукових педагогічних досліджень». Мета його вивчення полягає у наданні здобувачам необхідного обсягу знань у галузі наукових досліджень, підготовка їх до самостійного виконання наукової роботи, ознайомлення з формами звітів, методикою підготовки повідомлень, рефератів, курсових, дипломних робіт, написання наукових статей.

З дисципліни «Основи наукових педагогічних досліджень» пропонуємо такі творчі завдання для самостійної роботи: скласти схему основних етапів розвитку сучасної науки в Україні; скласти зміст курсової роботи до запропонованої теми з педагогіки; скласти зміст курсової роботи до запропонованої теми з методики навчання освітньої галузі; скласти зміст дипломної роботи до запропонованої теми; сформулювати понятійний апарат (мету, завдання, предмет, об'єкт дослідження) до запропонованої теми дипломної роботи другого (магістерського) рівня; розкрити методику проведення формульованого експерименту (тема за вибором студента); зробити бібліографічний опис наукової літератури (статті, книги, автореферату та ін.); зробити виписку (дослівна цитата тексту) з запропонованого тексту викладачем та ін.

На першому курсі другого (магістерського) рівня вищої освіти здобувачі вивчають освітній компонент «Педагогіка партнерства», покликаний дати поняття про напрям педагогіки, що являє собою систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Педагогіка партнерства покладена в основу Концепції Нової української школи.

Навчальна дисципліна «Педагогіка партнерства» складається з двох змістових модулів: «Партнерські засади в освітньому процесі НУШ», «Вимоги до вчителя початкових класів НУШ». У процесі вивчення навчального предмету студенти виконують індивідуальну творчу роботу, зокрема, підготовка доповідей та їх презентація. Наведемо приклади тем доповідей: «Освітній простір НУШ», «Традиції навчання в школах України», «Сучасні технології навчання в освітньому процесі початкової школи», «Роль ранкових зустрічей в організації освітнього процесу НУШ», «Ефективні форми налагодження партнерських взаємин між вчителем та батьками учнів», «Партнерство заради успіху дітей» та ін.

Програма освітнього компонента «Організація інноваційного освітнього середовища в НУШ» передбачає навчити здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти вирішувати про-

блеми в галузі початкової освіти щодо створення освітнього середовища та організації освітнього процесу; знаходити шляхи і методи розв'язання складних непередбачуваних ситуацій; запроваджувати та використовувати ініціативність і творчість у створенні освітнього середовища в НУШ. А задля цього потрібно надати здобувачам освіти необхідний обсяг знань у галузі початкової освіти, зокрема, особливості облаштування освітнього середовища в НУШ, підготовка їх до творчості у створенні освітнього середовища в класній кімнаті, ознайомлення їх із безпечним, психологічним, інклюзивним, інформаційним освітнім середовищем.

У процесі вивчення освітнього компонента «Організація інноваційного освітнього середовища в НУШ» здобувачі виконують завдання самостійної роботи такого змісту: напишіть відгук про існуюче освітнє середовище в закладах початкової освіти (із власного досвіду роботи, чи при проходженні практик); запропонуйте шляхи покращення створення освітнього середовища в початковій школі; розробіть правила поведінки молодших школярів під час повітряних тривог (евакуація в укриття, освітній процес (проведення уроків)); складіть план роботи на уроці з дітьми з особливими потребами та ін.

Висновки. Отже, виконання студентами самостійних завдань сприяє формуванню їхніх власних думок і суджень, а також розширенню й закріпленню знань і практичних умінь, здобутих під час лекційних та практичних занять. Така діяльність відіграє важливу роль у розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців початкової освіти. Набутий у процесі навчання досвід самостійної роботи забезпечує можливість поглиблювати професійні знання, удосконалювати здатність до розв'язування фахових завдань та формувати стійку мотивацію до подальшої самоосвіти.

Особливо значущим є те, що сформовані навички самостійної діяльності дозволяють майбутньому вчителю у подальшій педагогічній практиці ефективно організовувати освітній процес таким чином, щоб стимулювати учнів до пізнавальної активності й навчати їх уміння вчитися. Це відповідає ключовим завданням, визначеним Концепцією Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриш Н.В., Лопухіна Т.В. Організація самостійної пізнавальної діяльності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. Вип.8 . Ч. 1. Ялта: РВВ КГУ, 2005. С. 8-14.
2. Енциклопедія освіти / Головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Ісаєва С., Соловей Н., Летуновська І. Самостійна робота студентів як запорука ефективної організації навчального процесу у вищих закладах освіти. *Грааль науки*. 2023. № 28. С. 385-392.

4. Король В.М., Мусієнко В.М., Токова Н.Т. Організація самостійної роботи студентів. Черкаси: Вид-во ЧДУ, 2003. 216 с.
5. Левківський М.В. Історія педагогіки: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 360 с.
6. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури» 2009. 472 с.
7. Положенням про організацію освітнього процесу в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі (зі змінами і доповненнями) (наказ № 238 від 23.06.2025 р.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1XwytXC5TDgPAb4cCSem1tFtai163Z2Gd/view> (дата звернення: 5.01.2026).
8. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: монографія. Київ: «Магістр-S», 1998. 200 с.

REFERENCES

1. Havrysh N.V., Lopukhina T.V. (2005) Orhanizatsiia samostiinoi piznavalnoi diialnosti maibutnikh pedahohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky. [Organization of independent cognitive activity of future educators in the process of professional training]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Seriia: Pedahohika i psykhohiia*. Vyp. 8. Ch.1. Yalta: RVV KHU, S. 8-14. [in Ukrainian].
2. Entsyklopediia osvity. (2008) [Encyclopedia of Education]. / Holovnyi red. V.H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040 s. [in Ukrainian].
3. Isaieva S., Solovei N., Letunovska I. (2023) Samostiina robota studentiv yak zaporuka efektyvnoi orhanizatsii navchalnoho protsesu u vyshchikh zakladakh osvity. [Independent work of students as a prerequisite for the effective organization of the educational process in higher education institutions]. *Hraal nauky*. № 28. S. 385-392. [in Ukrainian].
4. Korol V.M., Musiienko V.M., Tokova N.T. (2003) Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv. [Organization of students' independent work]. Cherkasy: Vyd-vo ChDU, 216 s. [in Ukrainian].
5. Levkivskiy M.V. (2003) Istoriia pedahohiky: pidruchnyk. [History of Pedagogy: textbook]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 360 s. [in Ukrainian].
6. Ortynskyi V.L. (2009) Pedahohika vyshchoi shkoly: navchalnyi posibnyk. [Pedagogy of Higher Education: study guide]. Kyiv: «Tsentr uchbovoi literatury», 472 s. [in Ukrainian].
7. Polozhenniam pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v Universyteti Hryhoriia Skovorody v Pereiaslavi (zi zminamy i dopovnenniamy) (nakaz № 238 vid 23.06.2025 r.). (2025) [Regulations on the Organization of the Educational Process at Hryhoriia Skovoroda University in Pereiaslav (with amendments and supplements) (Order № 238 of 23.06.2025)]. URL: <https://drive.google.com/file/d/1XwytXC5TDgPAb4cCSem1tFtai163Z2Gd/view> (data zvernennia: 5.01.2026). [in Ukrainian].
8. Khomych L.O. (1998) Profesiino-pedahohichna pidhotovka vchytelia pochatkovykh klasiv: monohrafiia. [Professional and Pedagogical Training of Primary School Teachers: monograph]. Kyiv: «Mahistr-S», 200 s. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 09.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

